

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Budapest, V. Váczi körút 23

hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt —
Félévre 4 » —
Negyedévre 2 » —
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

A tápió-szelei eset és a szervezet. Dr. Vá z s o n y i Vilmostól. — Friedmann Mór. Haber Samutól. — A felekezet prestigéje érdekében . . . — Orosz zsidók sorsa. — Inogó oszlopok. . . — Anthologia a klasszikus zsidó költőkből. Irja: M a k a i Emil. — A templom halottja. — Révai ur. Elbeszélés. G o n d a Dezsőtől. — Arnsteiner ur háztüznézőben. K o m p e r t Lipót beszélye. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1891. szeptember 6.) 5651 **E**lul hó (29 napos) 6-ika. Hétfő 7-ike. Kedd 8-ika. Szerda 9-ike. Csütörtök 10-ike. Péntek 11-ike. Szombat 12-ike. Hetiszidra: **Ki-széczé** —Haftórah: Jezsaiás 54. tejezete.

A tápió-szelei eset és a szervezet.

Bármit beszélnek is a tápió-szelei rabbi ellen, neki határozottan rendeltetése van. Lát-szólag odairányul ugyan működése, hogy fuziót létesítsen a zsidóság és kereszténység közt, de valóságban a zsidóság szervezatlensége ellen agitál. A szervezet mulhatlan szükségességét alig bizonyította valaki oly ékesen, mint a tápió-szelei rabbi — akaratán kívül. Önfeláldozóan a maga példájával igazolja be, hogy a zsidóság mai szervezeten állapota tarthatatlan, mert nem nyújt kellő védelmet a belső támadások ellen és rést nyit minden külső támadásnak. Nincs a magyar zsidóságnak vezérlő feje, cselekvő keze, ezért lesz kísérletezések prédája, szeszélyek bábja. Ezt a helyzetet tárja fel a magyar zsidóság előtt a tápió-szelei rabbi. Ezt a helyzetet, mely mellett a magyar zsidóság ereje oly kaczaglatóan csekély, hogy akár Tápió-Szele is diadalmasan kiállhatja ostromát és akaratával szemben a maga akaratát juttathatja érvényre.

Magyar zsidóságról szólottam. De létezik-e egyáltalán magyar zsidóság? E mai állapot mellett e szó csak elvont fogalom. Vannak magyar zsidók, vannak magyar zsidó községek, de magyar zsidóságot nem látok; mert ez a magyar zsidók összességének szolidaritását,

együttes és egyetértő fellépését, közös érzését és közös szellemét feltételezi, ami csak organizáció mellett lehetséges. Csak a szervezet teremthet magyar zsidóságot; csak általa lehet a magyar zsidókból egy test, egy lélek. A magyar zsidók akarat nélküli és cselekvésre képtelen szervezeten tömegébe csak a szervezet lehelhet életet, akaratot és letterőt. Csodálatos, hogy éppen az a felekezet engedi át magát a szervezatlenségnek, fegyvelmezatlenségnek, melynek a rendre, a fegyvelemre legnagyobb szüksége van, mert egyre harcolnia kell, teljes békét alig élvezhet. Örök küzdelem a zsidóság sorsa és a magyar zsidóság rend, fegyvelem, vezér és csataterv nélkül akarja megvívni harczát. Csak természetesen, ha vereséget vereség után szenved, ha sérelem sérelem után éri, ha a visszatartott jogokból egyet sem tud kivívni, sőt már elfoglalt pozíciójából is visszaszorítják.

A szervezatlenségnek eddig különösen társadalmi és közjogi hátrányait éreztük. A tápió-szelei eset megmutatja, hogy a szervezatlenség nemcsak a zsidóság társadalmi és közjogi helyzetének javulását hátráltatja, hanem utat nyit a vallási rombolásnak is. Akik eddig hidegen állottak szemben a szervezet eszméjével, mert nekik a zsidók társadalmi helyzete közömbös, mert előttük csupán a vallásosság szempontja lebeg,

— ebből az esetből megérthetik, hogy a szervezetet a társadalmi szempont és a vallásosság érdeke egyaránt megköveteli. E patentirozott jámbor zsidók kiadták a jelszót, hogy a szervezet sérelem vallási buzgalmukon és a vallásosság szent nevében megakadályozandó. Önámítás, vagy mások öntudatos ámitása. A szervezet nem a vallásosságnak, csak a vallástalanságnak, a destruktív kísérleteknek izenne hadat. Ha azt keresem, ki az oka annak, hogy a magyar zsidóság körében a tápió-szelei eset felmerülhetett, csak azokat a patentirozott kegyes férfiakat okozhatom, akik az ősi hit jelszava alatt fanatikus agitációt fejtettek ki a szervezet ellen és akik minden buzgóságuk mellett sokkal többet szidják fejlődni kívánó hitsorsosaikat, mint amennyit imádkoznak.

A közös szervezkedés egyetlen akadálya az orthodoxia jelenlegi vezetősége. E vezetőség oly elszántan és kétségbeesetten küzd a közös szervezkedés ellen, mint aki életét védelmezi. Igen jól tudja, bölcsen kitalálta, hogy a közös szervezkedés pillanatában a vezérlet kisiklik kezéből és e pillanat bekövetkeztét tőle telhetőleg meggátolja. Az önérdek küzd itt a felekezeti érdek ellen és a küzdelmet oly sikeresen

folytatja, hogy alig áthidalható árkot vont a magyar zsidóság egésze és az elszakadni vágyó orthodoxok közt. Tulságos optimizmus volna azt várni, hogy a mesterségesen vont széles árok eltűnik. Az orthodoxia körében ma akkora az elvakultság és elvadultság, hogy a közös szervezkedés említése is naivitás. Meg kell bárátkozni az új helyzettel és bármennyire fájdalmas is, le kell tenni a közös szervezkedés gondolatáról.

Az orthodoxia kibékülését várni, annyi mint beláthatlan időre elodázni a szervezkedés munkálatait, mert a mai vezetőség uralma alatt kibékülésről szó sem lehet. E vezetőség változására spekulálni nem lehet. Én hosszú életet kívánok a vezetőség minden tagjának, de amellett a zsidóságnak szervezetet. Viszás helyzet, hogy a kisebbség tyrannizálja a többséget, hogy a orthodox törekedék makacs vonakodása miatt a magyar zsidóság egésze sinylődjék. Ha az orthodox töredék hátramaradottságban és szervezetlenül akar maradni, az nem lehet elég ok arra, hogy a magyar zsidóság egésze hasonló, helytelen és káros magatartást kövessen.

A helyzet a mainál rosszabbá nem lehet. Az orthodox töredék a magyar zsidóság egésze

Friedmann Mórról.

(1826-1891.)

Az élet egy gixert csinált és a pesti nagyhitközségnek fenomenális tehetségű első kántorára ráborult a sírhalom. A gyászvir nem váratlanul futott szerte a házában s niessze túl annak határain is. A szerény bocherből lett nagy képzettségű zenciró, és európai hírvénekesről különösen a fővárosbeliek már régebben tudták, hogy egészsége megrendült, s hogy abban az ölesnél magasabb, széles vállu testben csak vendég a lélek.

A hitközség, mely istentiszteletének egyik legfőbb erősségét és vonzerejét látta Friedmann főkántorában, Friedmann napjainak meghosszabbítására már akkor keresett módot, mikor ez 1883-ban hivataloskodásának negyedszázados jubileumát ülte s üdülésére évenként külön honoráriumot utalványozott a számára. Azonban e figyelem nem volt képes meghozni a kívánatos gyümölcsöket. A csirájában élő betegség megfogant, terjedt. Merán hűs égálja csak keveset nyújtott a megtámadt szervezetnek, a hatalmas testalkatu férfiú utóbb már hivatala fáradalmai elől is kénytelen volt visszavonulni, s érczes, mély bariton hangja mind ritkábban rezgettette

meg a dohány-utczai zsinagóga aranyos oszlopfjeit és a magas kupola légoszlopát.

Helyetteséről kellett gondoskodni. Ez a legnagyobb csapás mi művészt érhet, kinek ambíció dagasztja minden érzékét, de akinek tehetségét bilincsbe veri az anyagi erő hiányossága.

Friedmann nem is sokkal, alig néhány héttel, élte túl szerepköre utódjának, ambíciója örökösének megválasztását. Elpihent örökre. Hatalmas hangjának ereje nem rázza meg többé a dohányutczai zsinagóga szellős hajóit. És azokkal a mélabús recitációval nem sirja vissza többé a zsidóság végtelen keservét.

Ő maga is fájó emlék immár, kinek dicsőségéről nem szólunk ugyan az ő működésének állandó tanujelei: a néma falak, a hideg oszlopok, a szentírások; de volt hallgatói lelkében soká rezegnek még azok a hurok, melyeket ő olyan sokszor tudott megrázni és emléke nemzedékről-nemzedékre fog szállani műveiben, melyekbe belefoglalta szelleme kincseit, tehetsége elpusztíthatlan tanujeleit.

*

Friedmann Mór művészi egyéniségének megrajzolása nem lehet e sorok feladata. A veszteség egyrészt még sokkal közelebb áll hozzánk, hogy sem befolyása

ellen nyíltan pártot üt és »orthodox felekezet« név alatt kezd szerepelgetni. Külön országos irodája az elszakadó irányzatot istápolja. A szervezet tehát elszakadást azon egyszerű okból nem lélesilhet, mert az elszakadás már megvan. A zsidóság már ma is két részre szakadt és mindegyiknek országos irodájában valami szervezetteléje van, csak hogy e szervezetek nem érnek semmit, mert nem a felekezet képviselői. Ha a szervezkedés megindulásával az orthodoxok távol is maradnának a magyar zsidóság szervezkedésétől, ez csak annyit változtatna a helyzeten, hogy az orthodox töredék továbbra is megtartaná szervezet-surrogatúját, míg a zsidóság egésze a surrogatú helyét valódi élet-erőtől duzzadó szervezetet alkotna magának. A további fejlemény pedig az volna, hogy az országosan szervezett zsidóság, tulnyomó száma és még inkább tulnyomó intelligenciája segítségével a vonzás természetes törvénye szerint lassanként magához vonná az orthodox töredék egyes községeit is és végre is az orthodoxia látván a szervezet áldásait, makacs ellenállását feladná. A szervezkedés tehát nemcsak hogy nem teremtene elszakadást, hanem ellenkezőleg egyetlen mód a szakadás lassu eltüntetésére.

alól minden tekintetben menekülni lehetne; másrészt pedig hijjával vagyunk a mértéknek, melyben Friedmann sokoldalú tehetségeit latra tudnók verni. Ő egyedül áll előttünk a maga nemében, mint egy egészen új iskola feje.

Sokan Sulzerrel, a híres bécsi kántorral vetik össze; da evvel csak karzenéje compozíciójának styljében és irányában egyezik; már a zsidó dallamok feldolgozásában teljesen eredetinek és egészen újnak állítják, s a szakemberek nézete szerint annak dacára, hogy zeneileg egész modern formában jelenik meg, a zsidó zene tipikus jellegét, tropikus szépségeit mindenütt megtartja.

Mikor 1857-ben a pesti hitközséghez szerződötték a templomi istentisztelet átalakítása tárgyában beadott emlékiratában ő maga is hangsúlyozta, hogy a szükséges zenei reformok dacára, vezérfonalul az őseredeti zsidó prototípusnak meg kell maradnia. És az ő szeretete és érzéke a zsidó dallamhoz ki is magyarázható. Zsidó iskolákon nevelkedett s első tanítását Németkeresztúron attól a Goldmark Rubintól nyerte, akitől fia Goldmark Károly, a nagy zeneszerző is elleszte azokat az édesbús dallamokat, melyek különösen a «Sába királynője»-jében nyilatkoznak meg.

Bécsben Sulzer mellett, és annak közelében Fried-

Különben sem szabad soha elfelejteni, hogy egységes felekezet és egységes szervezet különböző fogalmak. Ha csak az egységes szervezet biztosítaná a felekezet egységét, akkor csak egyetlen egységes felekezet volna: a kathólikus, mert csak ennek van mindenütt egyforma szervezete. A szervezet külső dolog, mely a vallás lényegét nem érinti. A magyarhoni reformátusok másképp vannak szervezve, mint az erdélyiek, de azért egyaránt reformátusok; a magyarhoni evangélikusok szervezete más, mint az erdélyieké, de azért mindketten evangélikusok maradnak; a magyarországi görök-keletiek szerb és román egyházra szakadnak, de a szervezeti különbség a hit egységét meg nem bontja. A magyar zsidó felekezet egységét sem bontaná meg, ha az orthodoxia a magyar zsidóság szervezkedésétől távol maradna, miként nem bontja meg az egész világ zsidóságának vallási egységét, hogy nemzetenként más-más szervezete van.

A zsidóság, különböző korszakokban várva a Messiást, nagyon jól érti a várakozást. A magyar zsidóság pedig valóságos genialitást fejt ki a várakozásban. De a genialitást sem jó túlhajtani. Talán elég volt már a várakozásból. Azok, akiket a zsidóság közvéleménye a veze-

mann csak fejlesztette az ő zeneszerzői tehetségeit és izlést európai tanulmányutjáról hozott magával.

Mint előadó művészt a recitálásban egyenesen páratlannak állítják s talán találabb kritikát aligha mondott róla más, mint az a tudós, aki így nyilatkozott: «Friedmann előadásával lefordítja a szöveget.» Vagyis annyi lelket, annyi érzést, annyi kifejezést ölt előadásába, hogy aki az eredeti szöveget nem érti, az is tisztában van azzal, amit mond. Ennek köszönheti azt a csodálattal vegyes tiszteletet, szeretetet, mely őt körülövezte, s ennek tudható be jórészt az a nagy vonzerő, mely a fővárosban a megélhetés utáni nagy hajszában elfásultakat s az indifferenseket is figyelmes, ájtatos hallgatóivá tette.

De minden egyéb kritikának fölötte áll a Liszt Ferencz legilletékesebb véleménye, mely Friedmann művészi egyéniségét így jellemzi: «Pesten való tartózkodásom alkalmával, volt módom Friedmann Mórt, az ottani izr. templom főkántorát megismerni. Bemutatta nekem több héber és magyar szövegű compozícióját s egyetmást el is énekelt. A compositiók dallam és összhang tekintetében nagy feltaláló erővel, zenei képzettségről és izlésről tesznek tanúságot. Előadási modora, hatalmas szép bariton hangja és mély érzése által még támogatva, rendkívül épületes és lelkesítő.»

tésre kijelölt és tiszteletével megajándékozott, tegyenek végre valamit. Mert ha a vezérek továbbra is tévóváznak, ha az ismétlődő sérelmek és vizzásságok sem tudják őket meggyőzni, hogy a szervezet létesítése elodázhatlan: vigyázzanak, akadni fognak lelkes közkatonák, akik a vezetésre váró felekezet tapsai közt kiragadják a zászlót a tétlenkedő vezérek kezéből.

Dr. Vázsonyi Vilmos.

— *A felekezet prestige-e érdekében, vissza nem riadva az eddigi sikertelenségektől, el nem csüggedve az eredménytelenségen, pusztán azért, hogy a kérdés, melyet a megoldás felé vinni kötelesség, belső szükséglet, le ne tűnjék a napirendről, de folyton új meg új sérelmek képében feltűnve mind jobban kidomborodjék és az orvoslást siettesse: arra kérjük fel a galgóczi, temesvári és besztercei királylátogatásokon tisztelegni kívánó zsidóságot, hogy küldöttségeiknek a felekezetek közt bár utolsó helyen való fogadása érdekében kövessenek el minden törvényengedte lehetőséget és mozgassanak meg e célból minden követ.*

Azt, hogy Friedmann a zsidó zeneirodalom terén mennyit nyújtott, csak az méltányolhatja, aki folytonos figyelemmel kísérte működését, aki látta benne megnyilatkozni a didaktikus, az alkalmi zeneköltőt és akinek magának is nyílt módja számon tartani a sok zenekölteményt, melyeknek szülőanyja azon törekvése, ambíciója volt, hogy a magyar zsidóság lithurgiáját, hivatásához és feladatához méltóan s a fejlődő művészi érzék kívánalmának megfelelően nyilatkoztassa meg. Életcélja, lelkének örökösen forrongó vágya az volt, hogy a magyar zsidóság lithurgiája számára iskolát teremtsen s ezt ősrégi alapjain hazafias nemzeti szellemben is fejlessze.

Ezért adta ki az októberi diploma után «Izr. vallásos énekeit», ezért sürgette a kongressustól azt, hogy a semináriumban külön kántor-iskolát teremthessen. Terve jórészt valósult, és az izr. tanítóképzőben, valamint magán uton is sokakba ültette át élete céljának vezérmotívumait.

Az istentiszteletre szánt zeneszámai közül vagy 80 még nem jelent meg nyomtatásban; de az «Izr. vallásos énekek»-en felül számos alkalmi szerzeménye került nyomdafesték alá. Érdekes és igen szép világot vet Friedmann szerzeményeire a hazafias momentum, mely zenedarabjainak mindig életet adott. A 45-ik zsoltárt a magyar alkot-

Orosz zsidók sorsa.

A németországi központi bizottságról jelentik, hogy a czéltudatosan vezetett kolonizáció számára az is alkalmas területeket keres. A napokban egy követét tengeren túlra küldi, hogy a helyszínén értekezzen a kivándorlásról az irányadó kormánykörökkel. Az ausztráliai kolonizáció előmunkálatai is folyamatban vannak és tavaszra a német központi bizottság azon helyzetben vél lenni, hogy nagyobb számú orosz földönfutó számára nyithat új otthont.

A Hirsch báró által tervezett »Jewish Colonisation Association« megalakulása 50 millió franknyi alaptőkével m. hó 25-én megalakult.

Hirsch bárónak Karlsbadban időzésekor egy szintén ott fürdőző orosz ügyvéd Beilh-Hillel az orosz zsidó kérdésben tanulmányt mutatott be, melynek alapeszméi a következők: 1. A zsidókérdés lényeges alapját a zsidóknak az orosz törzslakókkal való gazdasági, politikai, szellemi és társadalmi konkurrencziája képezi. 2. A kérdést a zsidóknak más országokba való költözésével, vagy foglalkozásuk megváltoztatásával sohasem lehet megoldani, mert ily módon csak elhelyezik a kérdést, de a megoldást el nem érik. Az új hazában és a földműveléssel való foglalkozással ismét csak a törzslakosság számára készül a konkurrenczia. Ily hibát a zsidók már a spanyolországiaknak Lengyelországba való kitelepítésével s ezenfelül még többször elkövettek. 3. A kérdést csak olyan ország occupálásával lehet megoldani, ahol még hire-hanva sincs

mány helyreállításakor, a 21-iket a király megkoronázásakor, a 20-ikat a magyar királykisasszony születésekor (Mária Valéria Budán), a 100-ikat a magyar zsidóság emancipációjához, a 49-iket Eötvös báró kultuszminiszter halálára, a 72-iket ő felségeik ezüstmenyekzője és a 43-ikat a trónörökös házassága alkalmával zenésítette meg, s bocsájtotta közkézre különféle ajánlásokkal.

A 72-ik zsoltár megzenésítését ő felségeik a családi könyvtárak számára is elfogadták s a bold. trónörökös nevében, kihez Friedmann e szerzeményét szintén eljuttatta, ennek titkárja levelet intézett a zsidó kántorhoz, melyben tudatja, hogy »a trónörökös ő fensége nagy elismeréssel fogadta a 72. zsoltár diszpéldányát és meghagyta, hogy e figyelemért és a szerzett élvezetért az ő magas köszönő elismerése kifejezésre jusson«.

Friedmann zeneszerzeményei — mint ebből látható — eljutottak így a legmagasabb körökbe is és ottkellő méltánylásra találtak; de meleg otthonuk ott van az ország számos zsinagógájában, ahova utat talál a művészi érzék és még sokáig belőlük tanul buzdulni vallásért a fejlődő új nemzedék . . .

Friedmannról ezek után kevés mondani valónk van, Egyéniségét mint emberét is messze földön ismerik. Jóté-

a kultúrának, ahol a zsidóknak maguknak kell a kultúrát, mint legegélbb érkező kurturnépnek meghonosítaniok; — tehát a vadak országába, a legsötétebb Afrikába kell őket telepíteni, — ahol a zsidóknak ugyanazon történelmi procezzust kell végig csinálniok, mint más népeknek a saját országaikban. 4. Ennek praecedense ott van Mózes politikájában, aki a zsidókat nem egy már teljesen kultivált országba vezette, hanem arra kényszerítette őket, hogy a még műveletlen Kanaánba vándoroljanak. 5. Palesztina e célra most sok okból nem szolgálhat. 6. Az okkupáció lehetőleg valamely civilizált állam főnhatósága alatt foganatosítandó. — A tanulmány angol és német nyelven is meg fog jelenni, hogy propagandát csináljon eszméinek.

Mr. White, Hirsch báró követe Oroszországból visszatértében, mint Berlinből írják, néhány napig Berlinben időzött és a mentőmunkálatok ügyében értekezelt a német központi bizottsággal. White itt újra megerősítette azon hirt, hogy az orosz kormány a kivándorlás útjába nem szándékozik akadályokat gördíteni.

A »Now. Wremja« mult hó 19-ikéről vidékről azt jelenteti magának, hogy az orosz zsidók kivándorlása ujabban megakadt, az utakon ritkábban találkozhatni a kivándorlók csoportjaival és Berlin, Bees meg London felé való özönlésük is már alábbhagyott.

Ilyen a hivatalos jelentés. De egy nem hivatalos angol lap a »Times« ugyancsak m. hó 19-ikéről azt

konyságáról regélhetnek egyesek, közjótékonyági intézetek; beszélhetnek az országban időközönként felmerült egyes súlyos csapásoknak részesei. Diákok, szegény gyermekek, színészek, énekesek de különösen tanítók dicsérhetik áldott jó lelkét. A honvédmehely, az alföldi inségesek, a szegedi vízkárosultak, a budai kárvallottak, az izr. árvaházak, a magyar izr. tanítóegyesület, a vöröskereszt-egylet, melynek egyik alapítója, és különösen a hitközségi hivatalnokok egylete, amelynek megteremtője, kezdettől óta szive, lelke volt, ismerik bőkezűségét.

Jellemét mint zsidóét és magyar hazafiét legszebb színben tünteti fel azon válasza, melyet Londonba operaszínészül és a kristálypalota oratorum-énekesül történt meghívására adott 1860-ban E válaszában, melyet egész terjedelmében érdemes ideiktatnunk, a következőket írta:

«Három okból nem mondhatok le hivatásomról. Először nem lehetek oly következetlen, hogy a rabbiornátusát, amelynek eredetileg szánva voltam, felcseréljem a szinpadai jelmezekkel. Másodszor a kántorságomat nem kenyérkeresetnek tekintem, hanem missiónak, mert hivatást érzek arra, hogy a zsidó kultus zenei és liturgiái kiépítését megtestesíteni segítsem. Harmadszor mint magyar sem mondhatok s nem is szabad lemondanom hivatásomról. A magyar zsinagóga számára most új aera

jelent a witebski gabonakiviteli zavargások következményeképpen, hogy a feldühödt tömeg nekiesett a zsidóknak, bántalmazta őket s a legvagyonosabb zsidó kereskedőt teljesen kifosztotta és izzé-porrá zuzta mindenét.

Ha e példára támaszkodva a gabonakivitel miatti zavargásokról, az irtózatosságról és szibériai pestisről szóló híreket olvassuk, unos-untig elég titulust találunk azokra az újabb zsidó hajszákra, melyek az officizus orosz ujság hírét megezőfolják.

— **Inogó oszlopok.** Mert hogy oszlopok, hogy mernők kétségbe vonni mi, kik írásban és nyomtatásban annyiszor láttuk őket ilyeneknek nevezve: «Amudé bész Jiszróel» (Izrael házának oszlopai) még a kisebb czimek közé tartozik, mikkel az olyan nagy urak, mint pl. rabbi Kopel Reich, a pesti, vagy rabbi Mózes Hers Fuchs, a nagyváradi orth. zsidó községek rabbijait illetik a — többi «oszlopok». Nincs kifogásunk az ilyen czimek ellen, sőt belenyugszunk még a nagyobbakba is, melyek «jeszodé ólam»-nak, azaz világ alapjainak teszik meg az urakat; csak azt akarjuk konstatálni, hogy mint alapokra rájuk építeni, mint oszlopokra rájuk támaszkodni a világért sem tanácsos. Mint alapok, nagyokat szoktak fordulni, mint oszlopok még nagyobbakat rázkódní. Hogy ez úgy van, erről szomorú tapasztalatokat kellett tennie szegény Gabel Jakab urnak, ki különben maga is legalább a kisebb kaliberű «oszlopok» közé sorolja magát. Csak lapunk multheti számában két helyen is megemlékeztünk arról a káftános és peieszes magyar és német olvasó könyvről, melyet Gabel Jakab ur orthodox zsidó iskolák részére íratott (egy fővárosi tanító készítette) és melyre áldását adta négy híres orthodox rabbi, köztük a fentne-

nyilt meg, magyar szövegű énekeket kell teremteni; hát ki más, mint mi magyarok, hivatottak ily irányban működni?»

És elveihez hi maradt mindvégig. Hasztalan hívták a hamburgi operához, hiába ujtották meg a meghívást a londoniak, de sőt 1865-ben és 1869-ben a külföldi zsidó hitközségek is fölöslegesen fáradtak, hogy elszakítsák őt mi tőlünk.

Friedmann, aki Hraboczon, Zemplénmegyében (1826. márcz. 7-én) született, nem tudott megválni hazájától és nem volt képes hátat fordítani a zsinagógának, hol már 12 éves korában megkísérelte a remekelést. A gyermek Friedmann, Zsibóban bátyjánál, Pápan Horovitz rabbinál és Pozsonyban sokkal inkább összeforrt a talmuddal, hogy sem azt férfikorában elhanyagolhatta, avagy csak egyszerűen félrelökhette volna.

Sorsiban elhatározó az a pesti utja volt, amikor 1842-ben gyapjuval járt az itteni vásáron és hosszas elgondolkodás után egy szombati napon nagy lelkiismereti furdalások közepette — mert olyan orthodox szellemben nevelt ifjútól, minő ő volt, akkor nem járta — bement a kartemplomba.

Amit itt hallott, az döntött sorsa fölött. Itt rekedt Pesten s nem nyugodott addig, míg az akkori főkántort,

vezett pesti és nagyvárad. Gabel ur a négy héber véleményét a fordítással együtt a könyv elé nyomatta, mert Méhner Vilmos főképpen ezekre nézve vállalkozott a kiadásra. De im' a könyvek alig jelentek meg nyomtatásban, az említett két oszlop inogni kezd, és Gabel Jakab és Méhner Vilmos egész váratlanul földre potylyannak vállalatukkal. A nagyvárad. otrodox főrabbi ur ugyanis ugyancsak héber nyilatkozatban kijelenti, hogy *«ime megsemmisitem szavaimat, miket véleményemben a könyvekről mondtam, és legyenek azok olyanokká, mintha sohasem mondtak volna»* s végzi visszavonását a következő jellemző jámbor szavakkal *«... s hogy mindakettőért (a véleményért és visszavonásért) jutalmat fogok kapni, az az én reményem.»* Rövidebb a pesti oszlop *judisch-dáics* nyelven kiadott nyilatkozata, melyben elmondja, hogy csatlakozik a nagyvárad. «gaon» (dicső, nagy) visszavonásához és az olvasókönyvről mondott véleményét megsemmisíti. A vélemény és visszavonás közt 3 hónap fekszik. Az utóbbi oka, mert a két oszlopotarról győzték meg a többi oszlopok, hogy igazi orthodox rabbi egyáltalán nem ajánlhat *iskolai* könyvet, mert ez koncesszió a miveltségnek, még ha peieszt is visel az a miveltség. — Szegény népem, melynek tánczó oszlopaid vannak! —*csi —sa.*

A templom halottja.

Földi maradványait, miket a földnek kellett átadnunk, a gyászházból nem rendeltetési helyére, hanem vissza a város központja elé vitték. Évtizedek óta nem történt meg, hogy nagyközségünk egy halottját, mielőtt a temetőbe vitték volna, Isten házában mutatták volna be. Friedmann Mór hullájával meg-

Lövenstammot meg nem kérte, hogy mondjon véleményt a hangjáról. No hát az aztán mondott neki olyan véleményt, hogy attól fogva az önművelődésen és tanítási vágyon kívül alig létezett ránézve más, mint a hangjának képezése. Hosszas vándorlása után később német-kereszturra vetette ambíciója Goldmark Rubinhoz, kinél meg is ragadt annyira, hogy a felesége is Goldmark leány lett.

1848-ban már soproni kántor és tanító, de a szabadságharcz őt is kizavarta békés otthonából és a most sokat emlegetett Jellasich ellen szervezett honvédnépfelkelésben részt vevén, kifizcamított karral menekülhetett. Aztán Bécsbe került második mesteréhez, Sulczerhez. Ennél másfél évig képezte magát és alaposan megcsiszolta tehetségét. 1850-ben Bécs Fünfhausenben kap alkalmazást, itt kezdte kibontani erejét s érvényesíteni tehetségeit, miglen Boskovitz József Löw, akkori pesti hitközségi előljáró Spitzer Gerson újra fölfedezték őt s hazahozták a magyar zsidóság legnagyobb hitközségébe.

Azóta itt működött szakadtatlanul s az élő nemzedék jó részének szeme láttára aratta azokat a diadalokat, melyek utolsó napjait megaranyozták. Most hideg halott ő immár; porai elvegyülnek a föld porával, de az irány, melyet csapott, elnyulik mintaképével a messze végtelenségbe.

Háber Samu.

történt. Mert Friedmann Mór több, mint a hitközség halottja. Friedmann Mór a *templom halottja.*

Volt idő, — régen, nagyon régen, — midőn a rabbinikus tradíciókat tiltva volt leírni. A tórah-sebaal-peh (a szájbéli tan), azt akarták, maradjon annak, ami: szájbelinek. De jött egy nemzedék, mely sok mást is vett ajkára, nemcsak a hagyományos tanokat, sőt olyan is, mely egyáltalában nem vette ajkára, és akkor a nép nagyjai írásba foglalták a nem írott tant és ujjáteremtői lettek az elzüllésig jutott Izraelnek, megalkotói egy irodalomnak, mely soha párját nem találta, melynek mélységeig, magasságaig soha semminemű irodalom el nem jutott.

Ki gondolt rá apáink napjaiban, hogy izrael ősrégi gyönyörű dalait, melyek egy és ugyanazok Vilnában mint Amsterdamban, Jeruzsalembe mint Párisban Jemenben mint Budapesten, ki gondolt rá valaha, hogy ezeket biztosítani kell az utódok számára? Tudta, dudolta agg és ifjú, hamistatlanul szállt apáról fiúra, mert hisz e dallamokkal imádkoztak. De jött egy nemzedék, mely nem imádkozik sem dallammal, sem dallam nélkül; jött egy nemzedék, mely Isten házában nemcsak, hogy nem lakik, de oda, hónapokon, éveken át el nem látogat. Ilyen viszonyok közt mi lesz a sorsa a csak hagyományként élő száz meg száz szent dallamnak, melyeknek többje olyan régi, mint maga a zsidó nép?

Ezt a kérdést tehette fel magának Friedmann Mór, kit Isten nemcsak páratlan hanggal, de ritka érzéssel és értelemmel éppen az ősi zsidó melodiák iránt áldott meg. Nem mindennapi zsidó ismeretei párosulva modern tudással, nagy ügyszeretettel és odaadással képesítették őt arra, hogy a hagyományos dalokat írásba foglalja, modern mezbe öltöztesse és megörökítse anélkül, hogy abból a szívet és lelket megreszkettető fájdalomtól, egész valónkát átjáró bubánattól, lemondástól, reménytől, örömtől, ihlettől és Istenhez való szárnyalástól, melytől buzognak, csordultig telvék, csak egy hangot is veszítettek volna. Nagy hivatottság nagy lelkesedés, valóságos inspiráció, mely előtt tárva kell, hogy legyen a nép lelke évezredek óta a mai napig, — kellett a nagy munkához, hogy »a szent közé ne vegyüljön a mindennapi«, vagy magyarán mondva: az imába az operette, az áhitatba az utcai dal, a templomba az orpheum ne vegyüljön.

Friedmann Mór megoldotta a nagy feladatot. Friedmann Mór ezért a zsidó templom halottja.

*

»Ember, hogy akarhatsz pörbe szállani alkotóddal« (Enős éch jiczdak pené jiczeró) kezdetű, a kiengesztelési nap délutáni imái közt előforduló »szelicha« kedvenc kompozíciója volt a zsinagógai énekek e siratott nagymesterének. Melodiájában oly páratlanul jó kifejezésre a kétségbeesés és Istenben való rendithetetlen bizalom, a zsidóság megmérhetetlen fáj-

dalma és sziklaerősségű reménye, annyira megnyilatkozik benne az évezredek átélte nép lelke, hogy a hitek, mikor Friedmann ezen imát elzokogta, minden szokás ellenére, ugyszólván öntudatlanul veleénekeltek, velesírták a refrain; »Im jösuv, im jösuv terem jichbe néróh« (Ha megtér, ha megtér mielőtt kialszik világa). E kompozíójára Friedmann igen sokat tartott és e sorok írója előtt csak nemrég annak az óhajnak adott kifejezést, hogy ravatalánál ezt énekeljék. Még akkor nem hittem, hogy oly hamar nyíljék alkalmam, kivánságában eljárni. Hogy meghalt, nyilatkozatát tudattam az előjárósággal és ez intézkedett, hogy a drága elhunyt akarata teljesüljön. Mig m. hó 31-én reggel 9 órakor az erzsébet-köruti halottasházat emberaradat vette körül, annyira, hogy a vilamos vasutnak, míg a halottat el nem vitték, be kellett szüntetnie a közlekedést, fenn a ház első emeletén a koporsót körülálló hitközség fejei, vezetői, a gyászolók megmozdíthatlan sorai előtt felhangzott az édes, fájdalmas, szent dal, amit azonban az előadó: az elhaltnak tanítványa, barátja, *Schuschny* kántor be nem fejezhetett, mert dala zokogássá vált és vele zokogott mindenki, ki e dalt valaha Friedmann ajkairól hallotta.

Az igaz fájdalom és részvét, melyet halála kellett, csak akkor mutatkozott imponáló, páratlan nagyszerűségében, mikor holt tetemét a dohány-utcai templom csarnoka elé vitték, hogy itt gyászolja el nagy halottját a világ egyik legnagyobb hitközsége. A Dohány-utczát torkolatától fel egész a Sip-utczáig a közönség tizezerei annyira megtöltötték, hogy a halottas kocsi meg nem mozdulhatott, s a tetemet belőle ki kellett venni és csak hosszú küzdelem árán sikerült azt a templom udvarába bevinni. A tolongás életveszélyessé vált, és a nyomban oda érkezett negyven rendőr sem volt képes a beláthatatlan tömött sorokat megmozdítani. A templom bejáratát az előjáróság és választmány tagjai, a rabbinsi kar és, amennyire tellett, a küldöttek vezetői foglalták el, míg az utczán 23 egyleti zászló lengett, az egyedüli pompa az egész temetésnél. (Koszoruk és egyéb, a temetést zsidó jellegéből, egyszerűségéből kiforgató csecsebeések elő nem fordultak). Magát a koporsót a templomi kar (köztük Ney Dávid) élén *Schuschny* kántorral és 28, a vidékről felzarándokolt kántor vette körül. A kar és kántorok »Hassém, móh odom« (Örökkévaló, mi az ember . . .) szintén az elhunyt által megzenésített gyászdalt énekelte, mire dr. *Kohn* Sámuel rabbi alkalmi beszédei egyik legmogkapóbbját és legszebbikét mondotta el, sirásra, hangos zokogásra indítva mindazokat, kik szavait meghallhatták. (Textusa ez volt: ויהי לאבל כנרי ועגבי לקול בוכים = Gyászra változott az én hárfám és énekem sirók zokogásává. Hiob 30. 31.) A beszéd után a halálhírré messze üdülő helyekről hazasietett előjárók, élükön *Wahrman* Mór el-

nökkel elősiettek, a koporsót felemelték és kisírt szemekkel a halottas kocsig vitték (a tolongás oly nagy volt, hogy ez a néhány lépés jó hosszú időt vett igénybe), melyet, miután nagy nehezen szabad tért nyitottak számára, oly menet követett, minőt *Horn Ede* temetése óta zsidó tetemetésnél alig láttak. Künn a temetőn dr. *Kayserling* rabbi mélyen megrendítő beszédben vett bucsut a halottól, kinek egyes legszebb imadarabjait idézte, belőlük dicskoszort fonva a nyitott sir előtt. Dr. *Goldberg*, budai főrabbi a Friedmann alkotta zsidó tisztviselők egyletének nevében szívrehatóan mondott köszönetet a megdicsőültnek.

Mielőtt sirba tették volna a szeretett mestert, *Schuschny* kántor megrázó szavakban bucsuzott el tanítójától, 25 év óta kollegájától. Egyszerű szavai, melyeket »nőfelő ateresz rósenu« (lehullott fejünk koronája) szavakkal fejezett be, kimondhatatlan benyomást gyakoroltak a jelenvoltagekra, kik ismételve ismételtették dr. *Kohn* rabbi e szavait: »Aki Friedmann-t hallotta, vele imádkozott, az el nem felejtí őt soha; mert úgy imádkozni és úgy imádkoztatni, úgy átézni és úgy átéztetni, úgy átérteni és úgy átértetni az imát senki sem tudta, mint ő.«

Legyen áldva emléke, váljék áldássá működése a jelen és jövő nemzedékeknek. Sz. M.

Anthologia a zsidó klassikus költőkből.

XXV.

Mielőtt búcsut vennék a nagy olasz-zsidó költőtől, még két költeményt akarok az olvasónak bemutlatni, hogy *Manuello* lyrájának gazdagságát minden oldalról feltüntessem. Az egyiket a hangulatok költője írta, kivel már eddig is mint a természet éles megfigyelőjével, az emberi érzések mesteri rajzolójával találkoztunk. A másik versben, mely egészen elűt mindattól, amit eddig a zsidó költészet nyújtott, de amelyben *Manuello* legegényibb vonását látjuk majd kifejezve, az olasz költőre fogunk ismerni, ki *Boccaccio* levegőjét szíltta, ki az olasz erkölcsök világában nevedett fel s ki a *pikanteria* költészetét vezette be a héber szépirodalomba.

Jelen alkalommal csak az első költeményre szorítokozom, melyből a lyrai érzelmek minden igaz barátja sejteni fogja a költő szívének gazdag tartalmát. *Manuello* ezen versével is bebizonyította azt, hogy ő valódi lyrikus, ki élvezni akarja mindazt, amit a természet s amit az emberi szenvedélyek nyújtanak.

E r d ő b e n.

Erdőben élni szabad életet,
Van-e e földön nagyobb élvezet?

Erdő magánya csöndes otthonom,
Rigó fütyöl a nedves lombokon.

A természet örökké ünnepel,
A költő szíve ismerősre lel.

Az ég nem mossa el az illatot,
Mit puha vánkösömra hullatott.

Nem leskelődik rám az unalom,
Gyönyört lehel ki a sűrű vadon.

Hús árnyékkal kínál a lombos ut,
Hol kőszá repkény lábainra fut.

Oh erdő, erdő, régi jó barátom,
Ösvényedet milyen örömmel járom!

Milyen boldognak érzem magamat,
Ha taposom virágos utadat!

Van-e, ki léged, erdő, nem szeret,
Ki minden ember szívét ismered?

A hajnal odacsál pihenni lágyan,
A szürkület leomló fátyolában;

S még ott talál a bűvös alkonyat
Subogó lombok árnyai alatt,

A sűrű fákra örök béke száll,
Amerre csak a szellő fujdogál.

Ha átsuhan az átvő vizeken,
E szót ringatja lágyan: szerellem.

Erről susog a szelíd lehelet:
Az boldogul csak, aki szeretett!

Nem volt a földön soha fiatal,
Ki vén korában élni nem akar.

A lombok összedugják fejüket,
Ha bekopog a langyos szürkület;

S incselkedő hangon kiáltanak:
Mig fiatal vagy, addig élsz te csak!

Mig őszi köd nem ül a szíveden
S véredbe' forr őrzöngő szerelem.

Ne gondold azzal, a jövő mit ad,
A mámor kelyhét fenékgig igyad.

Előtte a virágos, hosszú ut,
Király a koldus, ha szeretni tud!

Bebunyit szemekkel csüngj a vágyakon,
Oh legyen édes minden fájdalom!

Minek borítsa fátyol szívedet?
Szeress oh, ifjú, a mig tebeled.

Mély csend; az erdő lombos rejtekén
Szűrődik át a kőbor esti fény.

Én is lehunytom már pilláimat,
Elálmosít az esti fuvalat.

Rigó fütyöl a nedves lombokon,
Az ifjúságot szebbnek álmodom.

Erdőben élni szabad életet,
Van-e a földön nagyobb élvezet?

Makai Emil.

Révai ur.

Az »Egyenlőség« eredeti elbeszélése. (11)

Irta: **Gonda Dezső.**

Nagyon téved, ki azt gondolja, hogy a mi jó Révai urunkon a dolgok ilyenén fordulata önérték tekintetében valami nagyot változtatott. Nem. Sőt a félénkségnek és izgatottságnak egy bizonyos neme járta át kényelmetlenül. Csigatermészete a dicsőségnek váratlanul felsütött verőfényében visszavonta magát abba a megkövesült köpcnybe, amelylyel a külvilágnak, a napi eseményeknek behatásai ellen évek hosszú során át védelmezte magát.

Mint a csiga a viharáztatta lomb között, talán akarata ellen is, de éppen annak folytán, hogy nagy eső járt, kibujik hajlékából: Révai is az összetornyosodott borus fellegek járása közben engedett volt zárkozottságából. Most, hogy édesanyja fürdőbe ment, hogy egyremásra érkeztek a reszkető kézzel megirt levelek, áradozván a végtelen boldogságtól, Révai ismét visszazökent a megszokott, az igénytelen, a praktikus szempontokat felejtő életbe. Ami változást érzett, az csak annyi volt, hogy néma éjjeleken nem a szívébe hasgató köhögés miatt kellett felriadnia, hanem csak egy kedves álomtól rezzen fel gyakran: őszhaju, de piros-pozsgás asszony simogatta pihenő fejét, egy férfiúnak, aki cso-

dálatosképpen hasonlított ő hozzá és egy leánynak, akiről nem merete magának megvallani, hogy kihez hasonlít.

Koromfi Adolf ur is kezdett megbékülni avval, hogy ő neki most olyan írnoka van, akiről a »Pester Lloyd« is hozott cikket és aki több belül, mint amit kívül mutat. Illik már most a fizetését megjavítani legalább is 10 firttal, hanem az tulajdonképpen mégis csak nem egyéb, mint egy impraktikus írnoka, akinek ez a dolog nem hozott annyit sem, mint egy középszerű spekuláció a zab árának emelkedésére. Elolvasta a kettős szemüveg-batterián keresztül Révainak könyvét; nem sokat értett belőle, de meg volt elégedve, hogy a betűk jó nagyok és kövérek, amiért meg is veregette Révai vállát, megjegyezvén: — kedves Révai, maga egy ügyes ember; ezek azok a betűk, amiket én szeretek; nem is tudom, hogy vannak emberek, akik másféle betűkkel nyomatják dolgaikat; micsoda munka lehet az! Ajánlám magának, próbáljon könyvet írni az ellen a szemtelen terménykereskedő ellen ott a Károly-köruton, aki tegnap bukott meg 60.000 forint passzívával és az én 18.000 forintomra ki akar egyezkedni 15%-kal. — Koromfi urnak ez a tréfája lényegileg rejtett valamit magában azon véleményből, amelylyel ő viseltetett a »lársadalmi létkérdések« fejtegetésének szüksége és hasznosága iránt.

Csodálatos elientmondás van mégis az emberi lélekben. Koromfi Adolf ur mindezek daczára is, azon naptól fogva, hogy Révai Vilmos nevét ama bizonyos cikk élén olvasta, egy titkolt, ösztönszerű érzést érzett erősödni magában, bármint küzdött is az ellen, akár-hogy szégyenkezett is magában miatta; de hasztalan: Révai naponként egy-egy maga-feledett percében imponált neki. Rajta kapta magát azon is, hogy nem találja olyan különösnek, ha Drinike barátságosan mosolyogva köszön a nem olajazandó üzlet-berendezésének (t. i. az írnoknak), ha kezét nyújt neki, sőt bizonyos büszkeséggel töltötte el az, hogy az ő kényeztetett Drinikéje órahosszat is, kipirult arczczal, élénk beszéddel tud helyt állani Révai urnak azokban a kérdésekben, amelyekről ez már egy vaskos könyvet is írt.

És Adrienne?

Mélázó, csöndes örömmel, czeruzával kezében olvasta Révai könyvét és nem volt kis könyvtárában olyan munka, amelyben annyi lett volna az aláhuzás és felkiáltójel, mint ez egyben. Egy-egy gondolatnál megállott, a könyvre pihentette okos fejét, szemét behunyta, mintha széditené az eszmének feltörő magassága vagy örvényző mélysége. Olykor meg-megreszketett, ha a gondolat fölülemelkedett az ő eszmevilágának látóhatárán. Ilyenkor irigykedve is, titkos büszkeséggel is mondotta magában: ez a férfi; így a férfi gondolkozik, energikusan, merészen, okosan és gyöngéden.

Az ő szemében Révai Vilmos egész férfi volt. Nyugodt, átható, biztos érzés volt az ő benne, hogy ezt az embert szereti. Nem számolt semmi körülménnyel,

tehát nem látott különöset ez érzésben, s nem csiklandozta a romantikus küzdelem vágya sem, melylyel a fennálló akadályokat el kellend háritania. A dolog olyan természetesen tűnt föl előtte: így kellett lennie, így kellett jönnie, ő neki ezt az embert szeretni kell és szereti. Nem lángolóan, regényesen, negélyezve, hanem mélyen, természetének engedve s egyszerűen.

Révai pedig járt az irodába hűségesen. Csakhogy szomorú volt, végtelenül szomorú az utóbbi időben; remegett a toll a kezében, az ajka is görcsösen szorult egybe néha. Titkolt valami nagy keserűséget. Adrienne figyelte és nem tudta mire érteni a nagy változást, mely a derűs hetekre hirtelen bekövetkezett. Mert ne feledjük, hogy Révai maga-magáról és a hozzá közelállókról senki előtt nem bőbeszédűsködött, sőt gondosan rejtgetett minden arra vonatkozót. Egy-egy magasabb, elvi kérdésbe gyakran látták őt belemelegedni, arról csaknem kényszerűen megnyilatkozni — de a maga örömeit kicsinyeseknek, fájdalmait nagyoknak ítélte idegen emberek számára. A multnak mélyen fekvő gyökeréből nőtt ki ez a tartózkodás.

Egy nap délutánján Révai mint egy halavány kísértet, megtörve, remegve lépett be az irodába. Nem ült a helyére, hanem odaállt a főnöke elé és alig tudta kimondani a szót:

— Kérem szépen, azért jöttem, hogy jelentsem, hogy ma délután nem maradhatok itt. . . .

— Nem maradhat?

— . . . és hogy holnap sem jöhetek!

(Folyt. következik)

ARNSTEINER ÚR HÁZTÜZNÉZŐBEN.

Elbeszélés.

(14)

Irta: **KOMPERT LIPÓT.**

V

Arnsteiner levele a következő volt:

«Nemeskeblü Szidonia kisasszony!

Midőn, harmadnapja előtt atyja — akiben minden önbecsérzet daczára, melylyel a művelt ember önmagának tartozik, megbecsülni és elismerni kénytelen vagyok az atyai tekintélyt, mely mégis csak alapja minden családi és álladalmi boldogságnak — szememre lobbantotta, hogy a fejbeli számolást önnel elhanyagoltam: akkor éreztem, amint a hirtelen fájdalomtól a szívem összefacsarodott. Ez a fejbeli számolás olyan fejsze, mely legbüszkébb és legszebb reményeim fájának dús lombozatu, terebélyes ágait-bogait találta, s aki a csapásra emelte, az az ön atyja ura, Szidonia kisasszony! — Oh! egy Arnsteiner Gyula nem egykönnyen esik tévedésbe! Jól tudom, mi ennek a fejbeli számolásnak a jelentősége; ez annak hirnöke volt, hogy önre nézve is, nemeskeblü kisasszony, az a rám nézve örökösen rettegett óra elérkezett, amelyben önt, általam mindig az ön élete fentartójaként becsült atyjának akaratereje kény-

szeríteni akarja, hogy inkább fejből számíton, mint sem a szive szerint cselekedjék! Hát nem volna a föld kerekén olyan ember, akire bizonyos tekintettel lenni kötelesség volna? Azt mondom, hogy «volna», mert távol álljon tőlem annak még a gondolata is, hogy azt mondjam önnak, nemeskeblű Szidonia kisasszony, miszerint «van»! Nem, Szidonia kisasszony, Arnsteiner Gyula tanár e szent pillanatban elvet magától mindent, ami az ő tanítói hivatására csak valamennyire is emlékeztetné — csak Gyula az ember áll ön előtt! Gyula és Szidonia! A természet, de mit beszélek itt a természetről, a fatum, vagy magyarul a sors maga, úgy látszik, szétbogozhatlan kötélekkel füzte egymáshoz e két nevet, vagyis inkább egymás mellé rendelte! Drága Szidonia! Kérem szárita fel könyeit, melyek eme sorok olvastára legnagyobb valószínűség szerint alá fognak omolni bájos szemeiből — de tanumul hívom föl az eget, hogy ezen drága nedűt csak a legnagyobb fájdalommal látom szemeiből kicsordulni! Avagy az ő n Gyulája miatt hullatja-e azokat? — Gondolataim összekuszálódnak, és a Charybdis forgójába kerülnek a fölött való merő gyönyörűkben és elragadtatásukban, hogy e könyvek alighanem engem illetnek. Oh, ha az a fejbéli számolás nem volna! Sejttem, hogy e fejbéli számolással miféle sötét szellem osont be a Winterfeld ház csarnokaiba — de az én Szidoniám, a lelkem teszem rája, diadallal fog kibontakozni eme csak a gyapjus zsidók között fölseperedett szellemnek utvesztőiből és fogja méltányolni tudni, minő sors vár reaja egy művelt ember oldalán. — —

De zárom levelemet! Szidonia, ismerek egy ábrándos helyet! Ott van a fenyőfasorban, a kórház közelében. — Miért is kell a boldogtalan szerelemnek az emberek szemei elől elrejtőznie! — Szidonia, ez a hely olyan szép — — és Szidoniának sok elmondani valója fog akadni a három utóbbi nap szenvedéseiről. Lépteit azon szándékkal odairányítva látni, hogy «ő» közleni fogja *véle* akaratát — a fejbéli számolást illetőleg — epedve várja, miként Ulysses a kéréktől körülözlött Penelopét, kik szintén értettek a fejbéli számoláshoz

őszinte nagyrabecsüléssel

Gyula.»

VI.

Másnap délelőttjén Száli egy szabad pillanatát, melyre valamelyes kifogással eltávozhatott, felhasználta és utnak eredt a tanító levelével. Arnsteiner titkon, egészen suttyomban játszotta kezébe a fontos dokumentumot. Este tudniillik, mikor már utcahosszat mindenki aludt, esőrömpölve hullott egy kavics az ablakra és Száli, aki megint az ő csodatevő szögléjében üldögélt, tudta, hogy ki vár reá odakinn.

Bizony tetőtől talpig Arnsteiner tanár ur ténfergett az ablak alatt, s mikor Száli az ablakot kinyitotta, hamarosan így szólt:

— Száli, itt hozom neked a bizonyos levelet

Juttasd címére. Ha küldetésednek kielégítően felelsz meg nem lesz csekély a te jutalmad. Meg fogjuk kezdeni a mythologia tanulását. Jo éjszakát!

Már a Winterfeld ház lépcsőházában is megsejthette Száli, hogy fent a «csarnokok»-ban nem mindennapi dolog járja. Tányér csörömpölését, üveg csörrenését, közbe-közbe meg dolognapos járás-kelést hallott a konyhából, ahonnan egyttal valami éppenséggel nem hétköznapi étel illata szállt felé. Ami azonban a tollfosztó asszony leányát, akinek igen jól szolgált a füle az efélékhez, leginkább meggyőzte afelől, hogy fönt a lakásban valami szokatlan készül, az nem volt egyéb mint egy habverő kanál megkülönböztethető működésének ismert ketyegő nesze. Hétköznapon habot verni — no ebből pástétom lesz, de hát az »utca« törvényei szerint ily étel csak ünnepnapokon és legföllebb mint valami rendkívüli eset, csak félünnekor kerülhetett az asztalra. Kivételt csakis a háztűznézés képezhetett.

Száli e fölfedezésre olyan lett, mint a pipacs.

És még jobban megbizonyosodott, midőn a lépcsőn fölfelé menete előtt meghallotta az öreg Reichel szakácsnő krakogó hangját, melyet utcahosszat ezer más közül is kiismert minden gyerek, ámbár nem éppen szivesen hallgatták.

— Már hogy a manóba legyen ebből hab — zsörtölődött a Winterfeld ház régi öröksége — ha a verőt «ugy» tartod? Ha egyetlen ellenségemnek sem kívánnék ennél különb ételt, bizony hamar nyugtom lenne tőlük. No hiszen, ugyan szépet fog «ő» gondolni felőlünk, ha ezt a habot találjuk eleje. Tüstént a doktorra lesz szüksége.

Ó! hát ki az az ő? Ez csak a háztűznéző lehet. Hát olyan közeljárt a veszedelem az ő szerencsétlen Arnsteiner tanárjához, aki még csak annyit sem sejtett hozzá, hogy Szidoniához levelet tud intézni? Hát mire való a levél ilyen viszonyok között, mikor fönt a konyhában már annak a pástétomnak a habját is kiverték, melyet, mint Szidonia konyhaművészetének próbáját, valószínűleg «ő» eleje fognak találni.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **augusztus végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váczykörut 23. sz.

Hazai hírek.

Az oroszországi üldözött zsidók jávára kiadandó emlékkönyv szerkesztőségi bizottsága f. hó 7-én délután 3 órakor első értekezletét tartja.

— **Rabbiválasztás Gyulafehérvárott.** *Fischer* Sándor Kis-Mártonban időző képesített rabbít, mint rendes levelezőnk jelenti, augusztus hó 30-án a gyulafehérvári község rabbiválasztó gyűlésén egyhangulag lelkipásztorává választotta meg. Az új rabbi előző napon vagyis 29-én a föltételül kikötött magyar hitszónoklatot olyan sikerrel tartotta meg, hogy utána a választás eredménye kétséget nem szenvedhetett. A magyar szónoklatról úgy rendes tudósítónk, mint egy idegen kézből vett értesítés is a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik. *Fischer* Sándor állását néhány hét múlva foglalja el.

— «Magyar zsidó népiskola» czimén f. hó 1-én Nyitrán tanügyi havi folyóirat indult meg, melynek szerkesztője *Erdélyi* Lipót ottani tanító. Az új lap különösen a vallásoktatás ügyének előmozdítását célozza.

— **József főherczeg mint emberbarát.** A minap egy Alcsuth közelében tartott fārasztó hadgyakorlat után *Geiger* Károly önkéntes, *Geiger* Zsigmond ismert fővárosi kereskedő fia, ki a saját lovát átengedte őrmesterének s az ágyu szekerére ült, hogy bajtársaival a táborozási helyre bevonulhasson, a megzökkenő szekérről olyan szerencsétlenül esett le, hogy a kezei állán és mellén elég komoly sérüléseket ejtettek. A megsérült önkéntest a közeli patikába vitték s ott kötözték el sebeit. Midőn József főherczeg az esetről másnap értesült, a gyógyszerértárból, hol a beteg további ápolásra maradt, tüzoltóival a kastélyába vitette, ott külön szobát rendezett be a zsidó önkéntes számára és udvari orvosával addig ápoltatja őt, míg teljesen föl nem épül.

— **A tápió-szelei rabbítól nyilatkozat érkezett be hozzánk, m. heti, reá és községére vonatkozó** »Mi minden nem történhetik« feliratu közleményünkre, de már oly időben, hogy azt terjedelménél fogva jelen számunkba lehetetlen volt beleszoritanunk. Ezt csak azért jelezzük, hogy Tápió Szelén egy egész héten át abban a véleményben ne legyenek, mintha a nyilatkozatot bármi okból mellőzendőnek tartanók.

— **Szép adomány.** *Kramer* J. fővárosi lakos Komárommegye felső aranyosi földbirtokos az anyaközségben, Ekelben építendő községi új iskola számára 20,000 drb. vályogot és 100 frt készpénzt adományozott

— **Wie die Alten brummen** cz. mult heti hírünkre dr. várhelyi *Rósa* Izsó, a szegedi kamara és az ottani zsidó hitk. elnökétől helyreigazító sorokat vettünk, melyekben dr. *Rósa* elismeri, hogy a főispán előtt való tisztelgése alkalmával körülbelül azokat mondotta, mit tudósítónk a szájába adott, de kijelenti,

hogy okul nem a zsidó küldöttség mellőzése szolgált, mert a szegedi főispán a zsidó tisztelgő küldöttségeket évek óta a felekezetek sorában fogadja. Dr. *Rósa* csak a zsidóság szervezetlenségére akarta felhívni a kormány képviselőjének figyelmét és a küldöttség mellőzése esetén tudta volna, mi a teendője. — Ezt szívesen elismerjük magunk is.

— **Halálozás.** Özv. *Neumann* Salamonné, szül. *Schlesinger* Regina a fővárosi társadalomnak egyik szeretett és tisztelt alakja augusztus 30-án elhunyt 83 éves korában. A megboldogultat, ki jótékonyága és kedves modora miatt közbecsülésnek örvendett, igen kiterjedt család, köztük fiai: dr. *Neumann* Sándor előkelő fővárosi ügyvéd, a *Niebelungen* nagytehetségű fordítója, *Neumann* Antal, a hitközség előjáróságának s különösen az iskolaszéknek egyik legbuzgóbb tagja, gárdonyi *Neumann* Frigyes, börszetanácsos gyászolja. Temetése f. hó 1-én folyt le nagy részvétellel. A végtisztességen jelen voltak *Wahrman* Mór, dr. *Daranyi* Ignác, *Krausz* Lajos orsz. képviselők, számos banknak és ipari vállalatnak vezetői, a börszetanács stb. — A gyászbeszédet dr. *Kohn* Sámuel tartotta, aki igen sok méltatni valót talált a megboldogultban.

— **Egy hitközségi elnök emlékezete.** *Wertheim* S. L. a székesfehérvári hitközség volt hírneves elnökének arczképét hálás községe lefestette, s azt a jövő évre elkeszülő új hitközségi iskola dísztermében a fölavatással egyidejűleg fogják leleplezni. Mint minket értesítenek, az elhunyt elnök sirkövét halálának évfordulóján az előjáróság intézkedése folytán ünnepélyesen fogják leleplezni. *Wertheim* S. L. arczképét, mint annak idején jelentettük, a székesfehérvári takarékpénztár, mely megalapítóját gyászolja benne, *Zichy* Nándor gróf indítványára szintén lefesteti ülésterme számára.

— **A székesfehérvári izr. iskoláról** írják nekünk, hogy épületeinek alapozásához még e hó folyamán hozzáfognak, hogy a jövő tanévre átadható legyen rendeltetésének. Az iskolaépítés szükségleteihez a város is hozzájárult és mintegy 6—700 frt értékű terméskövet szavazott meg a számára. A mult heti hitközségi közgyűlésen elfogadták a hitközség azon ajánlatát, hogy az első osztályt ezentul tanítóvá vesse, ki a kézimunkát is tanítja az összes osztályokban. Az állás ilyen rendszeresítése azért vált szükségessé, mert az egyik tanítót beteges állapotára való tekintetből föl kellett menteni szolgálatai alól. Ezen-tultra egyedül a biblia tanítást bízták reá, ami nyereség, mert egyrészt a biblia tanítás a fölmentett tanítóban képzett erőt nyer, másrészt meg a közös iskolába járó tanulók is alaposabb hitoktatást kaphatnak, mert a többi felekezeti iskolai tanító a megtakarított időt a városi iskolákban fogja értékesíthetni. — A felekezeti tanügyben Székesfehérvárott az is jelentékeny lépés, hogy az ottani főrabbi dr. *Steinherz* a közép-

iskolai tanulók számára a rendes hitoktatáson kívül heti két órai héber tanfolyamot nyit.

— **Boszniában és Hercegowinában** jövő január hó 1-én egy új büntetőperrendtartás lép életbe, melynek 180-ik §-a azt rendeli, hogy büntető perben az izraelita vallású tanúk meghittetésékor kötelesek a kalapot feltenni és jobb kezüket a Tórára és pedig Mózes II. k. 20. fej. 7. versére tenni.*). Ugyanakkor lép életbe a megszállott tartományokban a népbírák intézménye is, mely az esküdszékétől annyiban különbözik, hogy utóbbinál az esküdtek kizárólag maguk döntenek a vétesség kérdésében. A népbírák azonban a hivatásos bírakkal együttesen tanácskozva, állapítják meg a vétességet és szabják ki a büntetést. Vétsegeknel a megszállott tartományokban egyes bíró fog bíraskodni két népbíró segélyével és büntetteknel a három tagból álló társas bíróság két népbíróval együtt. Ezen népbírakat évenként választják és e tekintelben az ottani országos kormány rendeletileg fogja megállapítani ezeknek a *vallásfelekezetek szerint való számarányát*. Azon turnus megállapításánál, a mely szerint a népbírák gyanánt megválasztottak a végtárgyaláshoz behivatnak, lehetőleg meg kell tartani az egyes vallásfelekezetek szerinti számarányt (l. «Gesetz- und Verordnungsblatt für Bosnien und in Hercegowina.» Jahrgang 1891. XII. Stück, 61. Vorschrift § 6 és 12.) Az előbbi intézkedés o-ztrák haladás, azaz fejlődés — visszafelé.

Exiguus.

— **Eljegyzés.** Dr. Adler Lipót a tudós bajai főrabbinak leányát, Amáliát eljegyezte Rosenbaum Ignác, a Rosenbaum J. és fia ismert békés-esabai cégé bellagja.

Külföldi hírek.

— **Egy angol publicista az orosz zsidókról.** Lamin E. B. egy kiváló angol kirlapíró a «Fortnightly Review» egy közelebbi számában az orosz zsidók sorsáról így ír: «Azon rendszabályok egyike, melyeket a zsidók ellen alkalmaztak, elegendő volna, hogy Oroszország keresztényeinek $\frac{1}{4}$ -ed részét a Brahma vagy Budha hitére térítse, és az a körülmény, hogy körülbelül hat millió üldözött és nyomorult szerencsétlen állandóan és hiven kitart vallása mellett, mely tüzes kemenczévé változtatja életét, de híján az anyagnak, aki hűsülést bozna: grandios csodához hasonló, melynek végignézése a mi hitetlen korunknak osztályrészül jutott.

— **A koppenhágai főrabbit, dr. Wolff tanárt,** ki nemrég ülte meg születésének 90-ik évfordulóját,

*) Szerkesztői megjegyzés. Az idézett vers magyar fordításban következőképen hangzik:

»Ajkaidra ne vedd hamisan az Örökkévaló a te Istened nevét, mert az Örökkévaló nem hagyja büntetlenül azt, ki nevét hamisan veszi ajkára.«

m. hó 6-án doktori diplomája elnyerésének 70-ik évfordulója alkalmával szintén ünepelték. Wolf rabbi a giesseni egyetemen nyerte tudori oklevelét és az ünepélyes alkalmat az ottani bölcészeti fakultás dekánja dr. Behaghel tanár föl is használta az aggtudós meleg és rendkívüli szívélyes üdvözlésére. A jubiláns 90 éves kora daczára megőrizte testi és lelki üdeségét és a dán fővárosban ma is odaadással tölti be hivatalát. Legutóbb a dán trónörökösnek nála tett látogatásával kapcsolatban járta be neve a politikai lapokat, melyek azt konstatálták, hogy az orosz czár a látogatás miatt neheztel a dán királyfira. Az aggtudós mint születésnapj jubileumán is irtuk, lovagja a Danebrag rendnek, valamint birtokosa a hesseni Fülöp rend első osztályu jelvényének.

— **Dr. Derenbourg József,** kiről előző számban megirtuk, hogy m. hó 21-én ünepelte születésének 80-ik évfordulóját, 1811. augusztus 21-én született Mainzban. Innen nemsokára Párisba került, hol tudományos működésére, képességei kifejtésére tág és gazdag tért talált. Amiből hazája alig juttatott volna neki részt, azt Franciaországban egymásután elérte. 1867-ben az Institut tagjává választották s ide mint Coussin de Percevalet utódja került. 1876-ban az école pratique des hautes études tanárjává nevezték ki. Irodalmi működése igen sok oldalú. Kiadta Lokman meséit, Hariri makaméit, a «kalila ve-dimna» többféle héber versióját, továbbá Abulvalid nyelvtani munkáit, Maimonides és mások arabs műveit. Legfőbb munkája az «Essai de l'histoire et de géographie de la Palestine» a talmud és más rabbinikus dolgozatok után. A nagy tudós, kiben a Munk német alapossága a francia írók külső előnyeivel egyesül, most hajlott korában is Gaon Saadja ben Josef egy nagyobb arabs művének kiadásán fáradoz, melyet az arabs szerző 1000. születésnapjának évfordulóján 1892-ben szeretne közközre bocsátani.

— **A korfui eszrogok ellen** — mint Triestből jelentik — állást foglaltak a galicziai, a magyar és orosz-lengyel eszrogkereskedők. Máskor augusztus végén már élénk vásárt csaptak, az idén meg éppen séggel mellőzik a korfui termékeket. A korfui üldözésekre adott válasznak tekintik e körülményt és pedig annál inkább, mert a felekezeti sajtó köztük magunk is, europaszerte hangsúlyozta, hogy a korfui czedrus gyümölcsök ellenében a szentföldről származóknak kell nagyobb piacot teremteni. A magyarországi eszrogkereskedők legnagyobbika is lapunkban az idén úgy hirdeti áruit, hogy «a korfuiak kizárásával»

— **A mönchsteini katasztrófa halottjaiért** — mint Baselből jelentik — az ottani zsinagógában is rendeztek requiemet. A vasuti szerencsétlenség áldozatai emlékének eme meglisztelése annál inkább méltánylandó, mert azok között, kik a katasztrófánál életüket veszítették egyetlen egy zsidó sem volt.

— **Jeruzsálem megvételéről** mint Párisból írják, a »Revue International« legutóbbi száma igen érdekes cikket közöl, melyhez a »Soir«-nak 15-iki száma a következő megjegyzéseket fűzi:

»Elközeleg az idő, melyben Jeruzsálem új, megifjúdott életre kel, melyben mostani elpusztult lakásai újra benépesednek és a melyben eddigi szűk, piszkos utczáin másokkal fog az ember találkozni, s nem pusztán azoknak hosszú sorával, akik a megváltó elé tárják oda sebjeiket. A föltámadásnak ez a csodája a modern haladásnak, az ipari kezdeményezéseknek lesz köszönhető, melyeknek törekvései nagy ritkán bizonyulnak eredményteleneknek. A régieknek romjain már is új városrészek emelkednek; a latinok és oroszok után németek és angolok érkeztek és házakat, kórházakat és iskolákat építettek, a zsidók maguk is segítségükre sietnek az idegeneknek és nem érik már be a gyászdalok éneklésével, melyeket a jaffai kapunál Czion vára ledőltenek emlékére évről-évre elzokogtak. Jelenleg a Jeruzsálemből Jaffa felé vezető uton egész sereg, egy francia társulat szolgálatában álló munkás dolgozik. Ahol 18 századdal ezelőtt a római legiók végig vonultak az országut porában, ott nemsokára vasut nyílik meg, hogy erre az ósrégi szent földre is bevigye a kultura áldását. És így a régi zsidóváros falai között nemsokára egész csapatjait fogja üdvözölhetni az európai munkásoknak és kereskedőknek, akik jövődő boldogulásukat meg fogják pecsételni.«

— **Irland lakossága** a legutóbbi népszámlálás szerint 3.706,162 lélekből áll, kik között 1698 zsidó van. Az összlakosság az előző évhez képest 9·1 %-kal apadt s egyedül a zsidók szaporodtak. Az 1881—1891-ik évtizedben a zsidók száma 1329 fővel növekedett, ami 281%-nak felel meg. A szaporodás már azért is érdekes, mert Irland Európának egyik legszegényebb országa.

— **Az ellentáborból.** Sniatinban a legutóbbi birodalmi gyűlési választásokban zsidó czéczót is csináltak. A kolomposok, kik a tömeget a zsidók kirablására és kifosztására tüzelték, az igazságszolgáltatás kezébe kerültek és közülük 14 ellen az államügyész betörés és erőszakoskodás miatt vádat emelt.

— **Zsidó polgármester.** A rybniki hitközség előljáróját, *Prager* gyárost a helységbeliek polgármesterré választották meg s a megválasztást a kormány jóváhagyta.

— **A jenai egyetem orvosi fakultására** dr. *Skutsch* Felix magántanárt rendkívüli tanárrá nevezték ki.

— **Lelkiismereti és vallásszabadság az iskolában.** Prágából jelentik, hogy a múlt hó első felében, a cseh, morva és sziléziai tanítók ottani közgyűlésén, melyen vagy kilenczezeren vettek részt, oly resolútiót fogadtak el, melynek 4-ik pontja minket is

érdekelhet. E pont a következő: »A cseh nemzet szükségleteinek csak olyan nyilvános iskola felelhet meg, mely egyesegyedül biztosítja az államtörvényekben garantított vallás és lelkiismereti szabadságnak.« Az osztrák antiszemita és ifjú cseh-barátkozás mámorában ez mindenesetre kedvező jelenség.

— **A 103-ik születésnapját** ülte a minap Chicagóban egy *Rothschild* Sara nevű Grebenau (Hessen Darmstadt) asszony. Az agg nő ez alkalomból sok érdekes élményét mesélte el, különösen első Napoleon korából. Mikor a nagy francia császár Hessen Darmstadtön győző seregével átvonult, akkor még szülei házában volt s nem egy kellemetlen összeütközése akadt a katonákkal, akiknek számára, miként helysége többi asszonynépének is, főznie kellett. *Rothschild* asszony ágyban fekvő beteg sohsem volt és tartós egészségét mérsékelt életmódjának köszönheti. Manapság is olyan ép és erős még, hogy minden megerőltetés nélkül járkel a lépcsőkön és ükunokáival játszadozva tölti elfőlsleges idejét.

— **Kitüntetés,** Dr. *Gradenwitz* Salamon lübeni (Szilézia) gyakorló orvost 50 éves tudori jubileuma alkalmából a német császár a vörös-sasrend érdemjével lüntette ki.

— **Orvos kisasszony.** A párisi egyetemen egy orosz zsidónő *Debruskin* k. a. orvosi oklevelet nyert. A leány, ki mindössze 24 éves, oroszországi Tsernigoffban kezdte meg tanulmányait, hol előmeneteleért érmet is nyert. Atyja 1888. vége felé vitte őt Párisba, s itt az orvosegyetem egyik legszorgalmasabb látogatója volt. Párisban jelenleg 6 zsidó orvosnő gyakorolja mesterségét, kik valamennyien orosz származásúak.

— **A szentföldről.** *Rotschild* Edmond báró megbízásából egy *Disengoff* nevű technikus érkezett Jaffába, aki a párisi politechnikumot végezte. *Disengoff* Rison l'Czionban üvegyárat fog berendezni s az előkészítő munkálatok már folyamatban vannak.

— A földvásárlás nagyon nehezen megy, eddigelé csak a moszkvai és minski szentföld gyarmatosító egyletek tudtak földet szerezni. Legujabban az a hír járja, hogy Emek Israel mellett 120,000 dunan föld vételére szerződés kötött. Egy Bjalostokból Jaffába érkezett megbízott alkalmas helyet keres, hol Palesztina és Syria számára börgyárat lehetne berendezni.

— **Graecus Venetus** néven ismerik az ó testamentumnak egy egyetlen példányban meglevő codexét, mely a velencei Szt.-Márk könyvtárnak tulajdonát képezi. A mű *Delitzsch* Ferencz, a nagy német theológus szerint, a 14-ik században készült és fordítója egy *Elisa* nevű tudós zsidó, a ki első Murad szultán idejében Konstantinápolyban élt. A codexnek eddig csak egyetlen, még pedig hiányos kiadását ismerték *Villoison* és *Ammon*tól. A berlini kir. könyvtár nyomtatvány, osztályának új igazgatója — mint ezt most róla el-

mondják — új-teljesebb kiadást bocsáj'ott belőle közre és azt is bebizonyította, hogy az eredeti példánynak jó részét a fordítás szerzője Elisa sajátkezűleg írta.

— **Mikor az egyik varju a másik szemét vájja.** Dr. Böckel a hirhedt német antiszemita agitator egy kisebb kaliberű collegájával, Ehlacher Hugóval csinos versenyre kelt a német publikum előtt. A nagy háborúság abból támadt, hogy Ehlacher kilépett a «közép német szövetség»-ből, melynek élén Böckel dr. áll, s a saját szakállára alapított Kurhessenben «fogyasztási egyletet.» — Böckel ur ezt a dolgot annyira a szívére vette, hogy nyilvánosan meghurczolta collegáját, aki a felebaráti szeretetnek illetően való megnyilatkozására röpirattal válaszolt, melyben Böckelről nem is beszél másként, mint istentagadóról, álszentekedőről, haszonleső uzsorásról, leányok bolondítójáról stb. — Az urak, úgy látszik, egymás között is csak — antiszemiták maradtak.

Hjabb Nagel Otto könyvkereskedésében Budapesten, (Muzeum-körut a Nemzeti színház bérházában) megjelent és kapható:

הוט המשלש Hittani hármaskönyv nép-, polgári és középiskolai zsidó tanulók használatára. I. kötet. **Népiskolák** használatára szerkesztette **Dr. Zsengeri Samu.** Negyedik javított, bővített s Palestina térképével s földrajzi vázlatával megtoldott kiadás. Ára 30 kr. II. kötet. **Polgári és középiskolák** használatára. Második javított és bővített kiadás. Ára kemény kötésben 50 kr.

הנוהג בר מצוה Barmiczva oktatás izr. tanítók és tanulók számára. A Barmiczva előkészítésére szükséges szabályok és tantételek. Barmiczva és iskolai beszédek, valamint családi ünnepélyekre való üdvözlések. Szerkesztette **Dr. Zsengeri Samu.** Ára kemény kötésben 50 kr.

תורת המורה (Torasz Hammikra)
Héber ABC és olvasókönyv; írta **Dr. Zsengeri Samu.** Ára kötve 16 kr.

A tisztelt igazgatóságoknak és hittanító uraknak, kik ezen könyveket iskolákban tankönyvül használni óhajják, szívesen küld a kiadó kívánatra ingyen tisztelet példányokat.

A Füredi-Löwy-féle Machzor-kiadások.

Alulírott könyvkereskedő cég mely több, mint egy évszázadon keresztül áll fenn és az egyedüli könyvtár, mely héber-magyar könyvek kiadására vállalkozik, már 1883-ban adta ki az »első magyar Machzort«. A remek fordítást *Füredi Ignác* képzőtanár, országos nevű író és a héber-magyar irodalomnak hangya-szorgalmu, fáradhatlan művelője végezte.

Az általános elismerés és tetszés, melyben az első

Machzor-kiadásunk részesült*) a kiadót **teljes magyar Machzor** kiadására buzdítá, mely ugyancsak Füredi fordításával 1885-ben indult meg és folyó évi május hóban fejeztetett be *kilencz* kötetben.

A mondottak szerint tehát a Füredi-féle Machzorból kétféle kiadás jelent meg, úgymint: a) egy kisebb (szemelvényes) kiadás 3 kötetben olyan terjedelemben, mint a bécsi Mannheimer-féle Machzor; b) egy nagyobb »teljes« kiadás 9 kötetben, melyben az összes פיוטים és יצירות megvannak, és ennél fogva a legskrupulózusabb orthodox hitközségben is használható.

Mind a két kiadásból külön-külön kaphatók úgy a ימים נוראים-ra, mint a שלוש רגלים-ra szóló részek.

Amily mértékben Füredi tanár egy minden ízében jeles machzor fordítást igyekezett nyújtani, ugyanolyan mértékben szándékozik az alulírt könyvkiadó a műnek külső kiállítása által azt szemrevalóvá is tenni. Költségeket nem kimélve, a Machzort új betűvel szedette, és szatínált finom papírra nyomatta. A kötés stilszerű és izlése, úgy, hogy a Machzor külalakja is megfelelően a minden tekintetben szép tartalomnak.

Alólírt cég mindazonáltal nagyon mérsékelt árakat fog szabni, hogy a mű így minél szélesebb körben teljesítse vallásos és hazafias hivatását.

A könyvkereskedő, a rabbi, előljáró és kántor urakat, úgyszintén mindazokat, kik a héber-magyar irodalom iránt érdeklődnek, az alólírt könyvkiadó cég teljes tisztelettel kéri, hogy ez ismertetést körükben terjeszteni és a hazafias mesterműnek sikerét biztosítani szíveskedjenek.

Löwy M. E. fia
könyvkereskedése Budapesten,
Király-utca 1. sz

*) Ha mindama elismerő szakvéleményeket, melyeket Füredi tanár ur e Machzor megjelenésekor országos nevű rabbiktól özőnével kapott, közölni akarnók, bizvást még egy tízedik kötettel pótolhatnók a már megjelent 9 részt. Legközelebb azonban, ha csak szük kivonatanban is, közölni fogjuk nagy részüket.
A kiadó.

Fogorvos BARNA Budapest, IV. kerület
váci-utca 24. szám. Rendel 9—5 óráig.

Pályázati hirdetés.

A győr- és győrszigeti egyesült izraelita hitközség egy kebelében **betöltendő hitközségi titkári állásra ezennel pályázatot hirdet.**

Ezen állás **800 frt évi fizetés, 150 frt évi lakpénz** és az ezen állásnál szokásos mel-lékjövedelmekkel van javadalmazva.

Oly izraelita vallásu és kifogástalan előéletű pályázók, kik egy hitközségi titkári hivatal betöltésére a kellő minősítést bírják, a magyar és német nyelvet szóban és írásban teljesen uralják, folyó 1891. évi október hó 20-ig intéz-zék a szükséges bizonyítványokkal felszerelt magyar és német nyelven sajátkezűleg írott ajánlatukat **Nagel Bené hitközségi elnökhöz Győrött.**

Jogtudók előnyben részesülnek és az uti-költség csak a szerződöttnek lesz mégtérítve. A hivatal 1892. évi január hó 1-én elfoglalandó. Győrött, 1891. évi augusztus hóban.

A közgyűlés megbízásából:

3-2

Nagel Benő s. k.,
hitközségi elnök.

Pályázat.

A fogarasi izr. négyosztályu elemi iskolánál egy 400 frt évi fizetéssel javadalmazott rendes tanítói állomás azonnal betöltendő. A megválasztott a hitközségi jegyzőséget is köteles vezetni, miért külön 100 frt évi fizetésben részesül.

Pályázótól megkivántatik, hogy tanítói képzettségét, korát, családi állapotát, valamint a héber tudományokban való szakavatottságát és eddigi előéletét feltüntető okmányait, vagy azoknak hiteles másolatait kérvényéhez mellékelje és hogy a magyar és német nyelvet szóban és írásban teljesen bírja.

A véglegesítés felett az első próbaév leteltével fog határozat hozatni.

Pályázati határidő f. évi szeptember hó 15-ike.

Fogaras, 1891. évi szeptember hó 1-én,

2-1

Jordán Sándor
rabbi, mint iskolaszéki elnök

Pályázat.

A bács-topolyai izr. hitközség ezennel a lemondás folytán üresedésbe jött tanítói és hitközségi jegyzői állásra, mely évi 500 frtnyi fizetéssel van díjazva pályázatot nyit. Folyamodók tartoznak kötelező felszerelt kérvényeiket f. évi szeptember hó 8-ig aláírott elnökséghez beküldeni. Az állás egyelőre egy próbaévre töltetik be.

Az 1891. évi augusztus hó 30-án tartatott képviselő-testületi gyűlés határozatából.

Kelt Topolyán, 1891. évi szeptember 1-én.

Wollheim Mór
hitk. elnök.

Pályázat

A brassói izraelita hitközségnek a küszöbön álló nagy ünnepek t. i. az új évi ünnepek és az engesztelő ünnep tartamára szüksége lévén egy **kisegítő kántorra**, ki lehetőleg egyszersmind a sakteri teendőkből is segédkezni képes legyen, felhivatnak pályázni óhajtok, hogy bizonyítványaikat és feltételeiket alulírt hitközségi előjárósághoz **haladéktalanul** küldjék be.

Brassó 1891. évi augusztus hó 21-én.

A hitközségi előjáróság:

2-2

Quittner.
helyettes elnök.

Pályázat.

Alulírt hitközségben f. év november hó 1-én betöltendő **kántori és rabbihelyettesi** állásra ezennel pályázat nyittatik. — Megkivántatik, hogy az illető magyarhoni szülött, az anyakönyvek vezetésére képesítve, a kor követelményeinek megfelelő jó kántor וְקָרָא וְשָׁחַט וְבִדֵּק וְקָרָא és פּוֹסֵקֵי legyen.

Évi fizetés: 300 frt mint kántornak, 300 frt mint anyakönyvvezetőnek, szabad lakás, a törvényesen megállapított anyakönyvi díjak, a nálunk szokásban levő sechita-élvezet és egyéb szokásos mellékjöveldelmek. — A kellően kiállított folyamodványok, bizonyítványokkal, életkor és családi kimutatással együtt f. évi október hó 15-ig alulírt hitközségi előjáróság hoz küldendők be. Prób előimádkozásra csak meghívottak bocsáttatnak. Utiköltség csak a megválasztottnak térítetik meg, mely utazás és átköltözködéssel együtt 30 forintban állapított meg.

Siófok, 1891. évi augusztus hó 27-én.

Az izr. hitk. előjárósága.

TELEFON FELTALÁLÓK!

Uj találmányokra

kieszközöl és érté-

kesít minden

államban.

szabadalmakat

védj egyek, min-

ták és mustrák be-

lajstromozását eszközli

BERGL SÁNDOR

első budapesti szabad. és műszaki irodája

Budapest, VI., Andrássy-ut 30.

Univ. Med. Dr. **RENNER**
vizgyógyintézete

Budapest, VII. kerület, Valero-utca 4. sz.

Az intézet (mely 18 év óta fennáll, a Hidrotherapia minden modern eszközeivel van ellátva és szakszerű kezelés mellett ugyanott sikerrel gyógyíthatók:

1. A legkülönfélébb idegbajok: **Hysteria, Hypochondria, Melancholia, álmatlanság** stb.

2. Vérkeringési zavarok: **szédülés, vértorlódás, vérszegénység, hószám-zavarok** stb.

3. Az emésztési szervek betegségei: **gyomorbélhurut, székrekedés, a belek renyhése, puffadtsága, hasbeli pangása** stb.

4. **Rheuma bajok és általános gyengeségek**

Benlakók és bejárók felvétetnek.

TELEFON

Legujabb szabadalmazott
CLOSETT-ÜLŐK

önműködő záróval, emailirozott, öntött vasból való csészével, megakadályozzák a **légvonatot** és **ártalmas kigőzölgeket**, melyek által a betegségek leginkább bekövetkeznek. — Ára darabonként fényezett ülődeszkával 10 frt, fényezett-lennel 9 frt. — Szétküldés utánvétellel. — Sok ezer már sikeresen van használatban.

WOLF SOMA

budapesti vasbutorgyáros raktárából

(**Dorottya-utca 2. sz.**)

KIVONAT
GICHNER SIMON és FIA

paplangyárosok, kárpitos és diszítók
BUDAPEST, ERZSÉBET-KÖRUT 22.

Árjegyzékéből:

1 drb creton paplan	— — — —	1.70 kr.
1 drb vörös nouge paplan	— — — —	2.—
1 » satin cachemir paplan	— — — —	3.40 kr.
1 » atlasz cachemir paplan	— — — —	4.40 »
1 » atlasz paplan	— — — —	8.50 »
1 » lószőr matracz	— — — —	10.—
1 » lószőr matracz 3 részben	— — — —	14.—
1 » Crin de afrig matracz	— — — —	6.—
három részben	— — — —	8.—
1 drb tengeri matracz	— — — —	4.50 kr.
» három részben	— — — —	6.50 »
1 » ablak tunisz-függöny	— — — —	2.80 »
1 » asztal- 2 ágyterítő bouret	— — — —	7.50 »
1 » asztal- 2 » prima »	— — — —	9.50 »

Vidéki megrendeléseknél kérjük a postaköltséget előre beküldeni. — **Kereskedők előnyben részesülnek.** — Nem tetszés esetén az árut kicseréljük, vagy a pénzt vissza küldjük.

Zsidó ujévi **köszöntő-kártyák** német és héber szöveggel a legfinomabb kivitelben; finom és olcsóbb fajták. **Ez évben rendkívül érdekes, tréfás és komoly ujdonság.**

25 drb. kizárólag tréfás és pompás

fantasie-kártya 2.50 kr.

25 drb. jó fajta 1.50 »

50 » » » közvetítő kereskedők részére 1.50 »

Szétküldés a pénz előleges beküldése mellett díjtalanul 5 frton felüli vásárlóknak — de csak közvetítő kereskedőknek 10%

Marcus Silberstein, Papier-Niederlage

4—1 Wien, II./3 Lilienbrunnngasse 18.

A KORFUIAK KIZÁRÁSÁVAL

a legszebb minőségű

ESZROGOKAT (אתרוגים)

mint minden évben, úgy most is egyenesen a forrásból rendeltem meg és nálam már a legközelebbi napokban kaphatók lesznek. Kiküldöttem tudósításai szerint különösen a híres

genuai (jenevéser), portugizi, rivieri és korsikai

fajták sikerültek nagyon szépen ez esztendőben; miért is ezekből nagy mennyiséget rendeltem meg, miket az illető kertészek **választás nélkül** leszednek, az illetékes főrabbiság felügyelete alatt (miről elismervényeket מברורים mellékelnek) saját dobozaimba csomagolnak s egyenesen hozzám juttatnak el.

Akik **szentföldi eszrogokra** reflektálnak, tisztelettel kérem, sziveskedjenek ezt vélem tájékozás végett mielőbb tudatni és rendeléseik iránt nyilatkozni.

Árak dobozonként:

portugizi á 25 darab **55** forint | rivierai á 25 darab **31** forint | korsikai á 25 drb **22** frt **50** kr.

Pálmák (לולבים) dobozokban: genuai pálmák á 25 darab **15** frt.

A megrendelésekkel együtt a megrendelt áru értékének felét tessék alanti címre beküldeni, a másik fele utánvétetik.

HARTSTEIN IGNÁCZ, Nyiregyháza.